Regenerare prin cultură: tradiția - o nouă industrie culturală

Cristiana MERMEZE

Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu
Lucian Blaga University of Sibiu
Personal e-mail: cristiana.mermeze@ulbsibiu.ro

Regeneration through Culture: Tradition - A New Cultural Industry

Between culture and tradition there has been developed, over the time, a new conection witch has been created due to human existence. Thus, the tradition cannot exist but within the frame of culture, whereas culture cannot creat a meaningful impact but within tradition. Tradition recalls the representative moments, customs, architecture and social relations of communities' cultures. It is imposibile to assess the community environment without looking at what marked her existence: namely tradition. Tradition can therefore be the main vector of future cultural strategies. Cultural heritage can be accordingly identified as the new cultural industry.

Keywords: traditional culture, cumulative culture, development, comunities, cultural industry

Cultură vs Tradiție

Între cultură și tradiție s-a dezvoltat, de-a lungul timpului, o paralelă care se alungește continuu datorită existenței umane. Tradiția nu poate exista fără cultură, cum nici cultura nu poate crea impact fără tradiție. Tradiția adnotează în mod curent ceea ce a reprezentat cultura unei colectivități, mai restrânse sau mai însemnate din punct de vedere numeric. Este lesne de caracterizat o comunitate fără a ne arunca privirile pe cea ce a marcat existența ei de-a lungul timpului: tradiția. Spațiul comunitar, mediul înconjurător, întreaga infrastructură de patrimoniu (care este o realitatea a spațiului chiar și în cele mai slab dezvoltate zone); păstrează amprenta traiului de odinioară. Obiceiurile, artefactele, ocupațiile din trecut, vestimentația, valorile, toate fac parte din cultura reprezentativă a comunităților, dar fiecare (în esența ei) poartă nucleul tradiției în spiritul căreia s-a născut și s-a dezvoltat spațiul rural. Aruncând o privire peste aceste dovezi culturale putem conștientiza valoarea lor, iar prin redefinirea fiecărei celule de emanciparea a individului (dacă ne gândim că totuși „veșnicia s-a născut la sat!") putem concepe baza perpetuării culturii.

Conform teoriei lui J. Huxley cultura unei națiuni, comunități, respectiv colectivități este compusă din trei mari subdiviziuni; care în mare parte sunt datorate umanului. Așadar, cultura unui grup este formată dintr-o componentă materială, una socială, și cea mai importantă (considerăm noi) cea spirituală[1]. Toate cele trei „realități" alcătuiesc nucleul de la care ia naștere celula culturii ce se perpetuează din generație în generație.

- *Spiritualitatea* unui grup de indivizi alcătuiește fundamentul valoric pe care este clădită existența de zi cu zi, al acestuia. Datorită interacțiunilor zilnice se creează obiceiuri, cutume, moduri de trăire, credințe, valori ce trebuiesc respectate de la cel mai mic la cel mai mare. Aceste adevăruri sunt transmise „din tată în fiu" pentru buna rânduire a comunități. Putem întări cu exemple formele spirituale de existență, aducând

în discuție obiceiurile pe care și le-au creat strămoșii noștri, credințele pe care le-au valorificat, dar și folclorul popular ce reprezintă (prin însuși existența lui) satul românesc. Folclorul este deci cea mai vie formă de exprimare a predecesorilor noștri. Prin contemplarea lui putem înțelege, și evidenția, traiul de odinioară.

- *Componenta materială* a culturii este poate cea mai palpabilă diviziune; care creează o amplă perspectivă asupra trăirilor umane. Ea este îndeosebi formată din realitățile tangibile pe care le-au păstrat generațiile, din momentul în care a luat ființă colectivitatea. Aici putem să ne gândim la orânduirea spațiului de trai, la obiectele de cult, la obiectele casnice- practic întregul patrimoniu care s-a conservat ani de-a rândul în muzee sau în casele localnicilor.

- *Relațiile sociale* ce s-au născut între membrii grupurilor au impus crearea unui sistem de norme sociale, care să delimiteze activitatea fiecăruia și care să stabilească „modele" de existență umană. Pentru a nu se isca conflicte sau comportamente nefavorabile în sistemul economic, spiritual, organizatoric, politic, familial, etc.; s-a dorit orânduirea fiecăruia domeniu de activitate după niște „legi" care să alcătuiască sistemul legislativ. El avea menirea de a crea precedente care construiau modul de funcționare al fiecărei „instituție" din comunitatea (plecându-se de la familie).

Cele trei componente ale culturii unei comunități, descrise mai sus, nu fac altceva decât să confirme realitatea concretă a tradiției, prin orânduirea vieții de la sat după norme de trai impuse, și născute, din însuși modul de viață al generațiilor trecute. După cum se poate observa fiecare frunză așternută la temelia culturii a favorizat rodnicia unor comunități de o incomensurabilă valoare, precum localitățile din Mărginimea Sibiului. Locurile au fost „fidele" strămoșilor, păstrând cu sfințenie latura spirituală intactă. De asemenea, obiceiurile și meșteșugurile, deși cam uitate în timp (nemaifiind tineri ahtiați după deprinderea unor abilități ce stau în folosul meșteșugurilor din trecut); s-au păstrat obiecte de artă tradițională care dau glas meșteșugurilor de odinioară. Altfel spus, între tradiție și cultură este o punte ușor de trecut deoarece tradiția naște cultura. Ideologiile din trecut, patrimoniul arhitectural și cutumele de altă dată au dat sens umanității; și au creat valoarea vieții individului- valoarea care se poate observa din însuși comportamentul acestuia.

Pentru bunul mers al lucrurilor și pentru o dezvoltarea durabilă a spațiului rural trebuie redobândite valorile de mult uitate, trebuie regândit spațiul păstrându-se fidel vechea formă de organizare, și fără doar și poate, trebuie repusă pe hârtie vechea orânduire socială care a a dat glas conștiinței naționale. Este de bun augur să păstrăm în legătură toate cele trei componente, dat fiind faptul că ele abundă în informații care au ajutat la înfrumusețarea corolei creatoare de cultură. Coloristica și diversitatea artistică a fost dată îndeosebi de multitudinea de caractere atât de diferite, și atât de complexe, ale celor ce au bătut cărările satului românesc, înaintea celor de acum. Ei nu au făcut decât să creeze un tablou care să întruchipeze în cel mai minunat mod traiul care le-a marcat existența lor, a copiilor lor, și a celorlalte generații. Reconstituirea tabloului se va face posibilă o dată cu cercetarea culturii străvechi, în cel mai amănunțit mod, prin renașterea vechiului spațiu și prin redobândirea vechilor forme de organizare și „glăsuire"[2].

În lucrarea de față am ridicat cultura tradițională la rangul de prim motor al procesului de revitalizare culturală a comunităților. Însă, dacă privim lucrurile într-un mod mai practic observăm că ceea ce a dus la emanciparea individului nu a fost doar acest tip de cultură. Se pare că o multitudine de specii posedă cultura tradițională, de la primate până la păsări care din generație în generație își transmit abilitățile care le învață cum să își apere existența, cât și principala formă de existență a lor, precum zborul la păsări. Specia umană, este singura care folosește cu precădere cultura cumulativă[3], o formă „avansată" a culturii tradiționale, la baza căreia se adaugă și amprenta pe care și-o imprimă (în comportamentul individului) fiecare generație în parte. Practic, de la o generație la alta complexitatea trăirilor se aprofundează, iar rasa umană evoluează necontenit. De exemplu, un meșteșug nu a rămas la un nivel precar de activitate- fiecare meseriaș a modelat în propriu stil de lucru obiectul creat, aducând un suflu nou muncii și activității pe care a întreprins-o. Aici, putem aminti țesutul ii-lor sau a covoarelor care a evoluat atât de mult și atât de divers, încât am ajuns să asistăm la niște replici moderne ale obiectelor tradiționale de altă dată..

Deci, este lesne de înțeles cultura unei societăți fără a arunca o privire asupra tradiției pe care a purtat-o cu ea, de-a lungul vremii, cultura colectivă a speciei umane. Aceasta din urmă a pus la picioarele tradiției fiecare element de existență pe care l-a creat omul pe parcursul vieții sale. Este important să observăm cum s-a creat colectivitate, în cel mai mic amănunt, pentru a putea desluși peisajul surprins în tabloul pictat de trăirile individului, de relațiile sociale pe care și le-a făurit, și de întregul spațiul în care și-a dus existența.

Tradiția: o nouă industrie culturală?

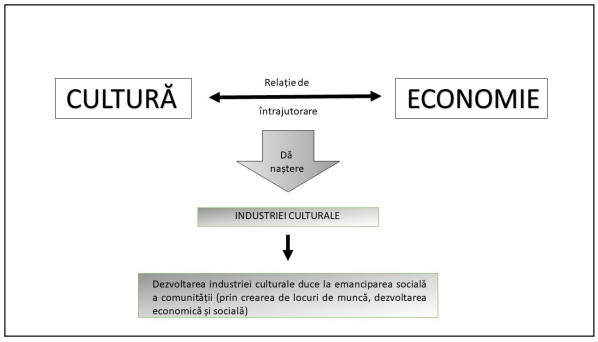
„Cultura este asociată în mod frecvent cu elementele de patrimoniu, creativitate, și mai nou, cu diversitatea culturală și identitatea"[4]. În mod implicit cultura definește o comunitate, dar într-un sens larg- cultura poate exprima, per ansamblu, identitatea națională a unei țări. În ceea ce privește România, putem afirma că întreaga noastră cultură tradițională

poate constitui o imagine reprezentativă, lucru care deja se întâmplă. Simboluri precum clopul[5], sau vestele și cojoacele țesute cu motive populare din Maramureș, fără a mai aduce aici în discuție clasica ie, au înființat embleme ce cuprind în esență imaginea spațiului carpato-danubiano-pontic. Creativitatea de care au dat dovadă meșteșugarii tradiționali prin creațiile lor, care au fost și sunt fără doar și poate fără de moarte, au reprezentat și vor rămâne un exemplu de mod de trai ce a marcat existența predecesorilor. În ceea ce privește Mărginimea Sibiului, patrimoniul cultural este dovada vechilor credințe, vechilor trăiri atât de pure în substrat încât au dat naștere artei, a „artei tradiționale". De altfel, diversitatea în care s-a lucrat fiecare obiect de patrimoniu, aici amintind atât obiectele vestimentare, obiectele de uz casnic găsite în casele țăranilor din comunele sibiene (și acum în muzee), cât și la patrimoniul arhitectural; nu putem surprinde decât elemente tradiționale preluate fidel din traiul de zi cu zi al *țăranilor mărgineni*. Fiecare frunzuliță care a prins viață pe poarta de lemn a locuitorului din Mărginime, fiește cusătură de pe fața de masă ce dichisea camera cea bună a femeilor din comuna Tilișca, alături de obiectele geometrice ce dădeau viață *straielor* și *țolicilor*, cât și alte elemente ce desenau tradiționalul specific, vorbesc necontenit despre viața de odinioară, despre traiul regăsit pe meleagurile mărginene, despre cultura și identitatea țăranului român de la poalele Carpaților Meridionali.

Așadar, cultura unei comunități este romanul format din filele descrise de patrimoniu local, de „capitolul" ce face referire la creativitatea și la diversitatea care a marcat tradiționalul în esența lui, precum și „capitolul" ce expune identitate culturală marcantă pentru poporul român. Toate acestea puse laolaltă dau culturii, în general, valoarea socială dar și economică[6]. Inspirându-ne din lucrarea *Industrii, politici și resurse culturale. O abordare managerială*[7], ne-am permis să dăm naștere unei scheme ce descrie fidel reciprocitatea de care dă dovadă viața culturală și cea economică dintr-o comunitate.

Plecând de la faptul că economia de piață îi „impune" culturii să se definească prin crearea și expunerea unei industrii culturale, deducem interdependența dintre cele două realități firești ce caracterizează existența umană a secolului XXI. Se consideră deci, că domeniul cultural nu se poate dezvolta dacă nu se mânuiesc, în coordonarea lui, principii ce definesc funcțiile economiei în sens larg și în sens restrâns. Industria culturală adoptată de cei ce lucrează în instituțiile de cultură (și mai ales de către autoritățile locale, în mediul rural) va face în mare parte apel la ceea ce se întâmplă la nivel economic pe plan local, mai ales că nimic nu mai poate exista și nu se poate „propaga" fără deținerea unor anumite fonduri monetare.

Industriile culturale alături de sectoarele tradiționale ce fac parte din ansamblul domeniului cultural,

nu sunt decât diferite *sectoare de acțiune culturală*[8]. Cele tradiționale marchează existența patrimoniului cultural, artele- în toate modurile de exprimare, dar și mijloacele de comunicare. Acestea există și se dezvoltă în mare parte datorită intervenției statului. Industriile culturale se exprimă prin ființarea și dezvoltarea unor domenii de activitate ca audiovizualul, industria cărții, cinema, și turism cultural. Existența lor a fost impusă de nevoile mai dezvoltate ce s-au creat o dată cu emanciparea omului ca și mod de existență caracteristic secolului XXI. Globalizarea și „cerințele maselor" au jucat unele dintre cele mai importante roluri, în ceea ce numim *cerințe specifice* ale unui anumit tip de public[9].

Promovarea industriilor culturale creative ajută la o dezvoltare sănătoasă și durabilă a spațiului în care acestea există. Bazându-se pe acest fapt, instituțiile și antreprenorii domeniului cultural vor aborda politici culturale care să cuprindă întregul *„set de orientări generale și coerente cu privire la dezvoltarea"*[10] sectorului în cauză. Altfel spus, politica culturală de urmat îndeplinește mai multe principii care vizează îndeaproape multitudinea de posibilități sociale pe care le-a creat comunitatea în însuși existența ei; deci, politica culturală poate fi văzută (și de către fenomenul economic) ca și o strategie de dezvoltare sau definire (și redefinire) a mediului cultural. Politica culturală (asemenea strategiei culturale) trebuie să ia în calcul aspecte ce țin de:

- *Dezvoltarea socială și individuală* se axează pe abordarea mediului social la nivel macro cât și micro prin crearea de politici culturale care să răspundă la nevoile individului care, și deci, ale întregii societăți. Aici putem aduce în discuție multe exemple care să susțină ideea de dezvoltare personală prin cultură, însă ne oprim la acele workshop-uri la care participă copiii, și prin care li se expun diferite meșteșuguri tradiționale (de exemplu de țesut, ori expunerea costumelor populare dintr-o anumită zonă). După participarea la astfel de ateliere vor avea de câștigat atât cei mici fiindcă vor deține noi cunoștințe despre elemente de port tradițional de care știau deja (sau nu), dar și cei ce le-au expus „problema" învățăceilor - deoarece își vor aborda meseria dintr-o altă perspectivă.

- *Modul de viață al societății este într-un proces de dezvoltare durabilă,* prin înțelegerea acestuia și oferirea

de programe care să vizeze educația, incluziunea individului și dezvoltarea diversității. În ceea ce privește incluziunea putem face referire și la diferența de abordare a satului românesc în comparație cu orașele, și la ceea ce le oferă mediul indivizilor (comparativ cu traiul din mediul urban). Prin „uneltele" culturii puse în slujba definirii politicii culturale, individul din mediul rural se poate apropia de cel din mediul urban. Satul poate oferi ceea ce orașul are deja, totul ține de înțelegerea societății. De asemenea, coordonarea anumitor activități culturale în mediul rural poate aduce noi idei (și deci diversitate), prin colaborarea celor implicați cu alți indivizi cu atribuții asemănătoare lor.

- *Cultura este cea care dă calitate vieții* dat fiind faptul că o comunitate nu are trecut și nici viitor fără cultură, fără existența identității culturale. O dată cu aprofundarea acestei „probleme" dar și prin definirea culturală a societății, putem crea un mod de îmbunătățire al vieții comunitare. Proiectele ce vizează redefinirea vechilor valori ale individului pot crea baza emancipării societății axată strict pe economia actuală, și pe ceea ce oferă mediul economic.

- *Cultura nu face diferențe, nu marginalizează* deoarece ea este la îndemâna oricui, fiind imposibil a-i interzice unui individ să asiste la prezentarea unei galerii în care se expun icoane pe sticlă, de exemplu. Aici nu se va face diferență de religie sau de gen. De asemenea, există multe acțiuni care au ca și principal scop integrarea celor cu dizabilități, sau a persoanelor defavorizate, în cadrul societății.

Industriile creative se dezvoltă din ce în ce mai alert, iar în mediul rural ele dau naștere de multe ori IMM[11]-urilor care aduc un aport semnificativ creșterii economice. În UK ele par să diversifice oferta divertismentului de care dispune mediul rural, industriile creative căpătând notorietate mai ale în ceea ce privește turismul. De asemenea, sunt benefice în mare parte pentru îmbunătățirea calității vieții, dat fiind faptul că scopurile urmărite tot mai des de cei ce activează în această zonă sunt: coeziunea socială și, cel mai important, amplificare simțului de exprimare al identității, al tradiției locului . Însă, unul dintre cei mai importanți amplificatori ai acestui proces de aprofundare al industriilor creative, este internetul. El este „vinovatul" care angrenează turismul, cultura tradițională, și mediul social în „tăvălugul" creat de globalizare. O dovadă reală a acestui lucru este și faptul că cei ce lucrează în domeniul cultural (și nu numai) simt nevoia acută de a fi „conectați" mereu pentru a se ancora în realitate, și pentru a crea parteneriate cu alți actori ai mediului cultural. Internetul ne oferă viziune și ne creează, totodată, și piață de desfacere pentru produsele create- deoarece de multe ori el este „magazinul" în care este expusă oferta. Prin intermediul noilor mijloace de comunicare tradiția este inclusă în procesul de globalizare a culturii.

Note:

1.William C. Brown, *Culture system*, articol disponibil la adresa web http://griots.tripod.com/scu/culture_systems.html, accesat la 12 martie 2019.
2. Jing Gao; Bihu Wu, „Revitalizing traditional villages through rural tourism: A case study of Yuanjia Village, Shaanxi Province, China" în *Tourism management*, Vol. 63, Dec.2017, pp. 223-233.
3. Lycettb M. Kempea; Stephen J. Lycettb; Alex Mesoudia „From cultural traditions to cumulative culture: parameterizing the differences between human and nonhuman culture" în *Journal of Theoretical Biology*, Octombrie 2014, Vol. 359, pp. 29-36
4. Cristian Radu, Industrii politici și resurse culturale. O abordare managerială, Ed. Universității „Lucian Blaga" Sibiu, Sibiu, 2013, pp. 8
5. Căciula pe care o poartă ciobanii din Mărginimea Sibiului
6. Cristian Radu, *Industrii politici și resurse culturale. O abordare managerială*, Ed. Universității „Lucian Blaga" Sibiu, Sibiu, 2013, pp. 8
7. Cristian Radu, *Op. Cit*.
8. Cristian Radu, *Op. Cit*., pp. 23
9. Cristian Radu, *Industrii politici și resurse culturale. O abordare managerială*, Ed. Universității „Lucian Blaga" Sibiu, Sibiu, 2013, pp. 24
10. Cristian Radu, *Op. Cit.*, pp. 11
11. Întreprinderi mici și mijlocii
12. Whitena, A. E. (2017, Noiembrie), "Social learning, culture and the 'socio-cultural brain' of human and non-human primates" în *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, Vol. 82, pp. 58-75.

Bibliography:

Brown, William C. „Culture system." *griots.tripod.* 1990. http://griots.tripod.com/scu/culture_systems.html.

Gao, Jing, Wu, Bihu. „Revitalizing traditional villages through rural tourism: A case study of Yuanjia Village, Shaanxi Province, China." în *Tourism Management*, Decembrie 2016, pp. 223-233.

Kempea, Marius, Stephen J. Lycettb, și Alex Mesoudi. „From cultural traditions to cumulative culture: parameterizing the differences between human and nonhuman culture." în *Journal of Theoretical Biology*, 21 Octombrie 2014, pp. 29-36.

Radu, Cristian. *Industrii, politici și resurse culturale. O abordare managerială.* Sibiu: Ed. Univeristății „Lucian Blaga" din Sibiu, 2013.

Whitena, Andrew, Erica van de Waal. „Social learning, culture and the 'socio-cultural brain' of human and non-human primates." în *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, Noiembrie 2017, pp. 58-75.